

דף לג

ט. האם הדברים דלהלן מותרים ביום טוב?

א. סמיכת קדרה או דלת בבקעת.

ב. הנהגת בהמה במקל.

ג. נטילת עץ חד כדי לשפד בו את הצלי.

ד. נטילת עץ מדיר העצים לעשותו אוד.

ה. הסקת אוד שנשבר ושאר שברי כלים.

ו. נטילת פיסת עץ מושלכת כדי לחוץ בה שניו.

ז. גיבוב עצים מהחצר, להיסק ולשאר צרכים.

ח. טלטול והרחת מיני בשמים, מלילתם וקטימתם.

ט. שבירת חבית כדי לאכול ממה שבתוכה.

י. הוצאת אור מעצים ומאבנים וכד'.

א. אין סומכים את הקדרה או את הדלת בבקעת – לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה. ורבי שמעון מתיר, דלית ליה מוקצה.

כן משמע בראשונים, שרבי שמעון הולך כאן לטעמו בענין מוקצה. ואילו רבנו תם (מובא ברא"ש) פירש שלכך אין סומכים בבקעת, גזרה יום טוב אטו שבת (ע' בסוגיא בשבת קכד). וכתבו אחרונים על פי שיטת רוב הראשונים שלדעות הפוסקים כרבי שמעון ביום טוב, גם כאן מותר (ע' משנה ברורה תקב ס"ק כא). ואילו בחזון איש (מג,ג) כתב שיש לאסור אף לאותן דעות (וע' בספר בית ישי (טו) שתמה על דבריו, שהם כנגד דברי רש"י ושאר ראשונים).

ב. אין מנהיגים את הבהמה במקל (ברשות הרבים. רש"י) ביום טוב. ואמרו בגמרא שיתכן שאפילו רבי שמעון מודה לכך כי אין הטעם משום מוקצה (ואפילו ייחדוהו לכך מאתמול אסור. ר"ן) אלא שנראה כמי שהולך עמה לשוק, שמנהיגה הרבה ממקום למקום ולכן נצרך הוא למקל. רבי אלעזר ברבי שמעון מתיר. הלכה שאסור.

ג. נטילת עץ חד לשפד בו את הצלי; רב נחמן אסר ורב ששת התיר. לפי לשון אחת נחלקו בעץ יבש, האם הוא מוקצה לכל שימוש אחר מלבד הסקתו, או מותר כי מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו, וכהסקה דמי, אבל ברטוב לדברי הכל אסור שהרי אינו ראוי להסקה והוא מוקצה מכל שימוש. וללשון אחרת מחלוקתם ברטוב [שגם הוא ראוי להיסק גדול] אבל יבש – לדברי הכל מותר. והסיקו הלכה: יבש מותר רטוב אסור.

רש"י כתב שאנו נוקטים כרבי שמעון דלית ליה מוקצה ואף רטוב מותר. והתוס' חולקים וסוברים שאף רבי שמעון מודה ברטוב לפי שאינו ראוי להסקה רגילה. וכ"כ הר"ד. ורבנו תם פירש שאסור משום גזרה יום טוב אטו שבת (וע' בפסקי ריא"ז). ויש פוסקים כרבי יהודה ביום טוב (וכנ"ל ב. רי"ף, רז"ה ועוד).

ד. דרש רבא: אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהם אוד (= מוט לגריפת עצים וגחלים בתנור).

- א. לפרש"י הטעם הוא משום שלא ניתנו עצים אלא להסקה וסבר רבא כרבי יהודה דיש לו דין 'מוקצה', אבל לרבי שמעון מותר. ואילו שאר ראשונים כתבו שאף לרבי שמעון אסור משום שזהו כתיקון כלי (עפ"י ר"ח, בה"ג, תוס' ורא"ש ופ').
- ב. בדומה לזה, אין ליקח חתיכת עץ לעשות ממנו בריח אלא אם הכינו מערב יום טוב לכך, וכן כל כיוצא בזה (עפ"י ט"ז ועוד, מובא במשנ"ב תקו סק"ב).
- ג. נראה מדברי הפוסקים שהאיסור הוא רק כשמיחד הדבר לשמש לו בקביעות ככלי, אבל אם משתמש בו באקראי – מותר [כגון לקיחת חתיכת עץ [יבש] לשמש לו כשיפוד חד פעמי או לחתות בו כרגע]. וכן אם הכינו מבעוד יום לשמש לו ככלי, מותר להשתמש בו בשבת [וכגון אם חתך ניילון מערב שבת, מותר לפורסו על השלחן בשבת, הגם שנעשה עי"כ למפה – מפני שהכינו לשם כך מבעוד יום] (עפ"י בנין שבת ח"א כב, א).

ה. אוד שנשבר ביום טוב – אסור להסיקו בו ביום שאין מסיקים בשברי כלים משום 'נולד'. [לרבי שמעון מותר (לעיל לב. ועוד. וע' לעיל ב' בד"ן 'נולד' ביו"ט להלכה). ולדעת האוסר להסיק בשברי כלים, כאשר מסיק כלים שלמים – לא יגע בהם אחר שנפחתו אלא אם ירבה עליהם עצים מוכנים, ואז יכול להפוך בהם. עפ"י שבת כח].

ו. לדברי רבי אליעזר, נוטל אדם קיסם משלפניו לחוץ בו שניו. וחכמים אוסרים.

- א. לפרש"י, רבי אליעזר מתיר כמו כן ליטול קיסם מלאחריו, מהחצר – לחוץ שניו. והתוס' חולקים.
- ב. לפרש"י טעמם של חכמים הוא שלא נתנו עצים אלא להסקה ומוקצים מכל שימוש אחר וכו"מ מדברי חכמים שבבביתא שאמרו לא יטול אלא מאבוס של בהמה – שזה אינו מוקצה. והתוס' סוברים שאפילו אם אין סוברים מוקצה – אסור גזרה שמא יקטום.

ז. לדברי רבי אליעזר, מגבב אדם עצים מן החצר ומדליק – שכל מה שבחצר מוכן. והוסיפו בבביתא: ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין, שנראה כמאסף ליום מחר. ורבי שמעון מתיר – קדרתו מוכחת עליו. וחכמים אומרים: מגבב משלפניו (רש"י: ממה שלפניו בבית. ריא"ז: משלפניו בחצר) ומדליק – אבל לא משאר החצר.

הלכה כחכמים שאין נוטלים מן החצר. ודוקא קיסמים דקים שהם מתבטלים אגב החצר, אבל גסים אינם בטלים. ומכל מקום לא יעשה צבורין צבורין (ר"ן).

ח. מטלטלים עצי בשמים להריח בהם ולהניפם לחולה, ומוללם לריח.

קטימתם [בתלושין]; רכים – מותר (אפילו קוטמם כדי לחוץ בהם שיניו. רש"י. קשים – אם לחוץ בהם שניו או לפתוח הדלת, לדברי רבי אליעזר חייב משום 'מכה בפטיש' [ויש אומרים משום 'בונה', או משום 'מחתך'. ע' אבני נזר או"ח ריח] – בין ביום טוב בין בשבת. ולדברי חכמים פטור אבל אסור. ואם להריח בלבד – רב יהודה סבר שתלוי הדבר במחלוקת התנאים, לדעת חכמים מותר אף לכתחילה, ולרבי אליעזר פטור אבל אסור. ונהג רב יהודה למעשה התר בדבר, לפשוט ענפים מעץ גדול, אף על פי שאותם ענפים ראויים לעשות מהם קת לקרדום ולפסל. ואילו רב כהנא (לפחות) ורב חסדא נקטו שפטור אבל אסור. פסק הרי"ף כרב יהודה להתיר לקטום כדי להריח.

שאר אוכלי בהמה, אמר רב יהודה: אין בהם משום תיקון כלי. רב כהנא הקשה לרב יהודה על כך, ותיירץ לו.

פסק הרי"ף כרב יהודה שמותר ליטול מאוכלי בהמה קיסם לחציץ בו שניו.

ט. שנינו: שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי – שלא יתכוין לפות השבירה להיות לה לפה שתהא עוד כלי. רש"י. ואמר רב אשי שלדברי רבי אליעזר אין התר אלא במוסתקי; חבית העשויה משברים מדובקים (שאינן לגזור בזה שמא יתכוין לעשות כלי (רש"י). ור"י פירש שאין שייך בה כלל תיקון כלי. ויש מפרשים 'מוסתקי' – כמו קציעות מהודקות בתוך החבית. ר"ח.

א. כתבו כמה ראשונים: גם לחכמים צריך להעמיד במוסתקי אבל בחבית אחרת אסור לכתחילה. והרבה חולקים. ויש מחלקים בין כלים גדולים לקטנים, שבגדולים יש 'בנין' ו'סתירה' (ערשב"ז: עירובין לד: בשם ריב"א ור"ן שם). וכתבו פוסקים לחוש לדעה ראשונה.

ב. יש מי שכתב שלא הותר לשבור את הכלי אלא כשהוא טפל לפירות, אבל כלי החשוב יותר מהפירות או כלי שאין בו אלא פרי אחד – לא הותר. ועוד כתבו שאם יש אפשרות להוציא הפירות ללא שבירת הכלי – אינו רשאי לשבור (עפ"י חדושים ובאורים).

י. אין מוציאים את האור מעצים ומאבנים או על ידי עפר ומים – משום שמוליד ביום טוב.

א. רוב הפוסקים סוברים שהוא איסור דרבנן. ודעת הט"ז שאסור מהתורה.

ולפי זה יש להקל בחולה שאין בו סכנה שהתירו מלאכה מדרבנן עבדו, לטלפן לצרכו ביום טוב אפילו אם נדלקת נורה במרכזיה על ידי כך, כי ההדלקה לרוב הפוסקים מדרבנן [וגם י"ל שזהו 'פסיק רישיה דלא ניהא ליה'] (עפ"י הגרשו"א, מובא בנשמת אדם תקב עמ' רעו. וכתב להסתפק שם לפי"ז אם מותר לנסוע במכונית לצרכו). וכן יש מי שהורה להקל להדליק לצורך על ידי אמירה לנכרי כשיש צד נוסף להקל (ע' אור לציון ח"ג כו, ב – בצירוף הדעה שהדלקת אש מגפרורים או ע"י חשמל אינה אסורה, הגם שהפוסקים דחו דעה זו להלכה. ואולם להחזו"א אסור בחשמל משום 'בונה').

ב. כתב המשנה-ברורה (תקב סק"ד) בשם כתב סופר שאסור להדליק גפרור מאפר חם. ועוד כתב שאסור לחכך גפרור בברזל חם מלובן. ומדבריו משמע שאם נדלק בלא חיכוך – מותר, ולפי זה מותר ליתן קש על ברזל לזהט להדליקו, כאילו האש קיימת בברזל, וכן הדעת נוטה, אך לפי זה צריך להיות מותר גם באפר חם. וצריך עיון (חדושים ובאורים).

ואין להדליק דבר קל [כגון סיגריה] מפלטה חשמלית חמה, ואולם מותר להדליק גפרור מאש דולקת אעפ"י שאין הגפרור נוגע באש אלא מרוחק מן השלהבת (אור לציון ח"ג כו, ד-ג).

ג. מנורה חשמלית מותרת בטלטול ביום טוב כאשר היא דלוקה, כשאר נר הדולק, אבל כשהיא מכובה דינה כ'כלי שמלאכתו לאיסור' שאין מותר אלא לצורך גופו או מקומו (עפ"י מנחת יצחק ח"ג מג).

דף לד

ע. א. האם מותר ללבן רעפים ביו"ט לצורך צליה עליהם?

ב. עוף שנדרס וכד' שצריך לבודקו לאחר שחיטתו אם אין בו סימני טרפות – האם מותר לשוחטו ביו"ט?